

הכשר המוח לאכילה

מבנה המוח

1. משנה מסכת חולין פרק ג משנה א

אלו טרפות בבהמה נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת ניקב קרום של מוח...

2. תלמוד בבלי מסכת חולין דף מה עמוד א

ניקב קרום/קרום/ של מוח: רב ושמואל דאמרי תרוייהו: קרמא עילאה, אף על גב דלא אינקיב תתאה. ואמרי לה: עד דאינקיב תתאה. אמר רבי שמואל בר נחמני, וסימניך: חייתא דמתנח ביה מוחא. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי: כנגדו בביצים ניכר. א"ר שמעון בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא: מוח - כל מה שבקדירה נדון כמוח, התחיל למשוך - נדון כחוט השדרה.

3. רש"י מסכת חולין דף מה עמוד א

קרמא עילאה - המחובר לגולגולת מבפנים. ואף על גב דלא אינקיב תתאה - הקרום הרך שהמוח מונח בתוכו.

חייתא - שק כמו (ב"מ דף יד:): חייתא דקיטרי.

דמתנח ביה מוחא - שהמוח מונח בתוכו.

כנגדו בביצים ניכר - בביצי זכר אתה יכול להכיר רביצת המוח שגם להן יש שני קרומים לבד הכיס והאחד חיצון ואחד שהביצים מונחים בו ומתוך שקרום התחתון של מוח דק מאד ואין ניכר לגמרי ונראה כמוח עצמו הוא נותן לו סימן בביצים.

כל מה שבקדירה - בגולגולת עד שלא התחיל לצאת מן הקדירה ליעשות חוט שהרי חוט השדרה מן המוח הוא בא.

נידון כמוח - בנקב משהו.

לימשך - לצאת מן הקדירה לצד החוט.

נידון כחוט - בפסיקת הרוב.

4. תורת הבית הקצר בית ג שער ג דף עז עמוד ב

קרום של מוח שבראש חוטי דם יש בו, ומוח עצמו דם יש בו ואינו יוצא במליחת הראש מידי דמו לפי שעצם המוח מקיפו ועומד בפניו ואין מקום לזוב הדם דרך שם, ואפילו צלאו על האש אי אפשר לאש לשאוב דמו והדם מתקבץ בעצם המוח העשויה כקדירה ומתבשל המוח.

הכשר המוח

5. תלמוד בבלי מסכת חולין דף צג עמוד ב

רישא בכיבשא; אותביה אבית השחיטה - דייב דמא ושרי, אצדדין - מיקפא קפי ואסור, אותביה אנחיריה; דץ ביה מידי - שרי, ואי לא אסיר. איכא דאמרי: אנחיריה ואבית השחיטה דאיב, אצדדין, אי דץ ביה מידי - שרי, ואי לא אסיר.

6. תוספות מסכת חולין דף צג עמוד ב

רישא בכיבשא - יש שנותנים תרנגולת במים אחר שחיטה וטומנין אותה ברמץ להסיר הנוצה אף על גב דברישא בכיבשא לא שרי אלא היכא דאותביה אנחיריה היינו משום דיש בראש עצמות הרבה ודברים המעכבים את הדם מלצאת אבל בתרנגולת האש מישאב שאיב דמא ובה"ג כתוב האי מאן דמטוי רישא צריך לאתנוחי לבית השחיטה מתתאי כי היכי דנידוב דמא ואי אישתלי והפכיה מוקרא הוא דאסור באכילה ורישא גופה שרי משמע דלא אסור אלא משום קרום של מוח שיש בו דם ולכך גם המוח אסור שמתבשל בדם הקרום אבל תרנגולת דליכא למימר הכי שריא ונראה דגם חוטין שבלחי אסורין אם לא חתכן מתחלה שגם הם אסורין משום דם כדאמר לקמן (דף קלג).

שיטות הראשונים

7. ספר העיטור שער א - הכשר הבשר דף ה טור ב

ובה"ג מאן דמטוי רישא מנח בית השחיטה תתאי והיכא דאישתלי ואפיך מוקרא הוא דאסור אבל כולה רישא שרי באכילה ואסור לבשל מוח שבראש אלא צלי ע"ג גחלים

8. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ו הלכה ז

הכבד אם חתכה והשליכה לתוך החומץ או לתוך מים רותחין עד שתתלבן הרי זו מותרת לבשל אותה אחר כן, וכבר נהגו כל ישראל להבהבה על האור ואחר כך מבשלין אותה בין שבשלה לבדה בין שבשלה עם בשר אחר, וכן מנהג פשוט שאין מבשלין המוח של ראש ולא קולין אותו עד שמהבהבין אותו באור.

9. מגיד משנה הלכות מאכלות אסורות פרק ו

וכן מנהג פשוט שאין מבשלין וכו'. המנהג הזה לא פשט בכל ישראל ובמקומותינו מוציין המוח מקדרת הראש שהוא נתון בו ואח"כ קורע הקרום שעליו ומולחו והרי הוא מותר אפילו לקדירה וזהו דין הגמרא:

10. תורת הבית הקצר בית ג שער ג דף עז עמוד א

ומי שרוצה למלחו ולהכשירו בקדירה כיצד הוא עושה קורעו ומוציא מוחו וקורע הקרום ומלחו. רצה לאכלו צלי מניח בית שחיטתו על האש והדם זב דרך בית השחיטה. ואם נעץ קיסם או שפוד וכיוצא בו דרך נחיריו הדם זב ויוצא. ויש מן החכמים שאמרו שלא התירו לצלותו כן אלא להבהבו על האש קצת כדי שישיר שעריו אבל להכשירו באכילה בכך לא עד שיוצא וינקה הקרומות מן הדם. ויראה לי שאין עיקר לדברים אלו. הניחו על צדדיו הדם מתקבץ בתוך עצם המוח העשויה כקדירה ואסור. ולא כל הראש נאסר בכך אלא המוח שבקדירה של עצם והשאר מותר. ניקב עצם שעל המוח וצלאו אם היה הראש מונח על האש והנקב למטה מותר ואם לאו אסור. ולפיכך הרוצה להשיר שער שעל הראש מניחו על בית השחיטה או על נחיריו על הדרך שאמרנו. הרוצה למלוח את הראש, כיצד הוא עושה והשער מפסיק בינו ובין המלח י"א שמולח על השער ואחר כך מניחו

על הרמץ עד שישיר השער וחוזר ומולח. ואיני רואה טעם לדברים הללו. אלא אם רצה חותך את הראש לשנים ומולח יפה את הראש מצד פנים והופכו ומולח על העור, שאין השער מעכב ע"י המלח להפליט דם שבבשר הראש, הרי מוח שבעצמות נכשר ע"י מליחה ואין העצם מעכב וקל וחומר הדברים לשער הראש. ולא אמרו במוח שבראש אלא מפני הוורידין של דם שעל קרום של מוח שהוא כאלו דם כנוס שם בעין, אבל דם האברים שהוא קלוש וצלול יוצא הוא ע"י מליחה שעל השער. וכן הדין לטלפים מחתך אותם מעט ומולח והדם יוצא מן החתך, וצריך שיהא חתוכו למטה.

11. טור יורה דעה הלכות מליחה סימן עא

וא"א הרא"ש ז"ל היה מתיר לבשלו ע"י מליחה עם המוח רק שינקוב העצם כנגד הקרום וינקוב גם הקרום וכ"כ בעל העיטור: